

Rett og urett

Spalten omhandler juridiske forhold av betydning for leger. Ideer og innlegg sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Ny forskrift om obduksjon

1. april 2004 trådte ny forskrift om obduksjon i kraft. Forskriften stiller blant annet krav til informasjon, internkontroll, behandling av liket og av obduksjonsmaterialet og melding til Dødsårsaksregisteret. Sammenliknet med tidligere forskrift fra 1988 stiller den nye forskriften større krav til informasjon og om retten til å reservere seg.

1. april i år trådte en ny forskrift om obduksjon i kraft (1). Den nye forskriften er blant annet et resultat av flere oppslag i dagspressen om obduksjonspraksis ved norske sykehus. I en artikkel i VG i 2001 kom det frem at norske region- og universitetssykehus uten samtykke i en årrekke har fjernet organer fra døde (2). Slike avisoppslag vakte sterke reaksjoner og førte blant annet til at Stortinget vedtok et tillegg i transplantasjonsloven § 7 om at «obduksjon skal utføres på en etisk forsvarlig måte med respekt for den avdøde» (3). Flertallet i sosialkomiteen understreket at obduksjonsforskriften burde utbedres raskt både når det gjelder informasjon og etisk forsvarlig håndtering. Høsten 2003 var utkast til forskrift om obduksjon ute til høring (4). Utkastet er tidligere blitt kommentert (5–8), blant annet i Tidsskriftet (5, 8). Spørsmålet om informasjon har fått størst oppmerksomhet.

Den nye forskriften skiller mellom generell informasjon til allmennheten og informasjon som etter et dødsfall skal gis til de nærmeste pårørende. Den generelle informasjonen skal inkludere formålet med obduksjon og hvordan obduksjonsmaterialet blir håndtert, mulig bruk av materialet til undervisning og forskning og fremstilling av biologiske produkter og retten til å reservere seg mot obduksjon og mot mulig bruk av obduksjonsmaterialet (1). Denne informasjonen kan gis for eksempel gjennom brosjyrer på legekontorer, Internett, aviser og fjernsyn av de institusjoner som utfører obduksjoner og den sentrale helseforvaltningen.

Informasjon til de nærmeste pårørende ved dødsfall hvor obduksjon er aktuelt, skal blant annet omfatte mulig bruk av obduksjonsmaterialet til undervisning og forskning og til fremstilling av biologiske produkter, og at den avdøde og de nærmeste pårørende har rett til å reservere seg mot obduksjon og mot mulig bruk av obduk-

sjonsmaterialet (1). En forskjell mellom utkastet til forskrift og foreliggende forskrift er at det nå presiseres i merknadene at undervisning som skjer under gjennomføringen av obduksjon er tillatt, uavhengig av eventuell reservasjon mot undervisning og forskning.

For å sikre at patologisk avdeling skal kunne vite om de nærmeste pårørende har fått den nødvendige informasjonen og om eventuell bruk av reservasjonsretten, skal det benyttes rekvisisjonsskjema, der det skal gå frem om de pårørende er informert, om de har fått informasjon om reservasjonsretten og om eventuelle reservasjoner. Hva det vil si at de nærmeste pårørende «er informert», går ikke klart frem av forskriften. Vi mener at en rimelig og etisk forsvarlig tolkning tilsier at de nærmeste pårørende bør ha tilstrekkelig informasjon til å kunne ta stilling. Det vil blant annet bety at helsepersonell bør forvise seg om at de pårørende er kjent med formålet for obduksjon, håndtering av obduksjonsmaterialet, mulig bruk av obduksjonsmaterialet og reservasjonsretten, og at dette bør gå frem av rekvisisjonsskjemaet.

I merknadene er det presisert at det i utgangspunktet ikke bør legges opp til en omfattende informasjon til pårørende og at helsepersonellet bør være vare for den spesielle situasjonen de pårørende er i. Helsepersonellet må ikke forsøke å holde tilbake informasjon, men samtidig skal ikke informasjon om obduksjon presses på pasienter og pårørende. De nærmeste pårørende har ikke plikt til å ta standpunkt før eventuell obduksjon. Dersom man etter å ha forvissnet seg om at de pårørende har tilstrekkelig informasjon og man ikke har holdepunkter for å tro at avdøde ønsket eller avdødes pårørende ønsker å reservere seg, kan obduksjon gjennomføres. Det er altså ikke krav om at pasient eller pårørende skal ønske obduksjon eller at de gir (aktivt) samtykke, men et krav

om informasjon før obduksjon og at verken pasient eller pårørende reserverer seg.

Reservasjonsretten er sentral for den nye forskriften. Pasienter og pårørende behøver ikke å gi noen begrunnelse for hvorfor de reserverer seg. Det er som hovedregel tilstrekkelig at enten pasient eller pårørende reserverer seg. Dersom en pasient har gitt samtykke til obduksjon, mens pårørende reserverer seg, skal det som hovedregel ikke utføres obduksjon.

En viktig forskjell mellom utkastet til forskrift og foreliggende forskrift er at kravet til informasjon til pårørende var mer omfattende i utkastet, som blant annet hadde med krav om informasjon om obduksjonens formål og håndtering av obduksjonsmaterialet. Nå synes intensjonen å være at denne informasjonen skal gis generelt til allmennheten, og at de nærmeste pårørende skal beskyttes mot denne typen informasjon. Etter vår mening har likevel helsepersonell et moralsk ansvar for å forsikre seg om at de pårørende har tilstrekkelig kunnskap om obduksjon til å kunne ta stilling til eventuell bruk av reservasjonsretten.

Den nye forskriften om obduksjon har et sett med merknader som bør leses nøye, blant annet for å forstå hva Helsedepartementet har ment med enkelte av formuleringene i forskriften.

Reidar Pedersen

reidar.pedersen@medetikk.uio.no

Bjørn Hofmann

Senter for medisinsk etikk
Universitetet i Oslo
0318 Oslo

Litteratur

- FOR 2004–03–19 nr 542: Forskrift om obduksjon m.m. www.lovdata.no/for/sf/hd/hd-20040319-0542.html (14.5.2004).
- Stølan J. Fjernet organer fra døde personer. VG 20.3.2001.
- Lov om transplantasjon, sykehusobduksjon og avgivelse av lik m.m. Transplantasjonsloven www.lovdata.no/all/nl-19730209-006.html (14.5.2003).
- Høyringsnotat august 2003. Utkast til forskrift om obduksjon. Oslo: Helsedepartementet, 2003.
- Sykehusobduksjon – sterk tradisjon under press. Tidsskr Nor Lægeforen 2003; 123: 2746–9.
- Hofmann B, Pedersen R. Hva er en verdig obduksjon av de døde? Aftenposten 18.12.2003.
- Stendal M, Larsen EW, Linnestad P. Dødsbodskap med leksjon om obduksjon? Dagbladet 18.2.2004.
- Nordrum IS. Hva var dødsårsaken? Tidsskr Nor Lægeforen 2004; 124: 1618.